

O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Umurzoqov Saidazimxon Xursand o'g'li

Qo'qon universiteti talabasi

Saidazimxonumurzoqov@gmail.com

[+998912054145](tel:+998912054145)

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishning hozirgi holati va imkoniyatlari tahlil etilgan. Ekoturizmning geografik, ekologik va ijtimoiy tomonlari o'rganilib, mamlakatimizdagi tabiiy resurslar va madaniy merosning sayyohlik sohasidagi imkoniyatlari ko'rsatilgan. SWOT tahlili orqali O'zbekistonning ekoturizmni rivojlantirishdagi kuchli va zaif tomonlari, shuningdek, bu sohadagi imkoniyatlar va tahdidlar keltirilgan. Maqolada ekologik turizmni barqaror rivojlantirish uchun infratuzilma, malakali mutaxassislar va marketing strategiyalarini yaxshilash zarurati ta'kidlanadi. Buning natijasida, mamlakatning ekoturizm sohasida raqobatbardoshligini oshirish va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish mumkin bo'ladi.

Абстрактный

В статье анализируется современное состояние и возможности развития экотуризма в Узбекистане. Изучаются географические, экологические и социальные аспекты экотуризма, показывается потенциал природных ресурсов и культурного наследия нашей страны в сфере туризма. SWOT-анализ представляет сильные и слабые стороны Узбекистана в развитии экотуризма, а также возможности и угрозы в этой сфере. В статье подчеркивается необходимость совершенствования инфраструктуры, квалифицированных специалистов и маркетинговых стратегий для устойчивого развития экотуризма. В результате появится возможность повысить конкурентоспособность страны в сфере экотуризма и развить местную экономику.

Abstract

The article analyzes the current state and development opportunities of ecotourism in Uzbekistan. The geographical, ecological and social aspects of ecotourism are studied, and the potential of our country's natural resources and cultural heritage in the tourism sector is demonstrated. The SWOT analysis shows the strengths and weaknesses of Uzbekistan in the development of ecotourism, as well as opportunities and threats in this regard. The article emphasizes the need for improved infrastructure, qualified specialists and marketing strategies for the sustainable development of ecotourism. As a result, it will be possible to increase the country's competitiveness in the field of ecotourism and develop the local economy.

Kalit so'zlar

Ekoturizm, Barqaror rivojlanish, Madaniy meros, Iqlim o'zgarishi, Qishloq turizmi, Yashil iqtisodiyot, Turizm infratuzilmasi.

Ключевые слова

Экотуризм, Устойчивое развитие, Культурное наследие, Изменение климата, Сельский туризм, Зелёная экономика, Туристическая инфраструктура.

Keywords

Ecotourism, Sustainable development, Cultural heritage, Climate change, Rural tourism, Green economy, Tourism infrastructure.

Kirish. Ekoturizm — bu tabiiy resurslardan barqaror foydalanish va mahalliy aholi manfaatlarini hisobga olishga qaratilgan turizm yoʻnalishidir. U ekologik muvozanatni saqlab sayyohlar uchun tabiat bilan yaqin aloqada boʻlish, ekologik bilimlarni oshirish va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish imkoniyatini yaratadi. Bu jarayon orqali tabiiy goʻzalliklarni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni ragʻbatlantirish maqsad qilinadi.

Ekoturizm nafaqat tabiiy goʻzalliklarni saqlab qolish, balki mahalliy aholi uchun iqtisodiy foyda keltirish, ularning madaniyati va anʻanalarini himoya qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Oʻzbekistonning noyob tabiati, masalan, Qoraqum choʻllari, Nurota togʻlari, Aydarkoʻl koʻli boʻylari, choʻllar, togʻlar va koʻllar, turli xil ekotizimlar va bioxilma-xillikni oʻz ichiga oladi. Bularning barchasi ekoturizm rivojlanishi uchun juda qulay sharoit yaratadi.

Insoniyat tabiatdan yaralganligi bois uning yuragi har doim tabiatga intilishini inkor qilib boʻlmaydi. Tabiatni muhofaza qilish va insonlarni madaniy, ijtimoiy va biznes turizmlari bir qatorida ekoturizmni ham rivojlantirish insoniylik burchimizdir. Oʻzbekiston Respublikasida ekologik turizmni jadal rivojlantirishga qaratilgan bir qator prezidentning qarorlari¹ va farmonlari mavjud boʻlib, bu sohani yangi bosqichga koʻtarish imkoniyatlarini yaratmoqda.

SWOT tahlil metodologiyasi. Mazkur maqoladagi tahlillar Oʻzbekiston Turizm va Madaniy meros vazirligi, UNESCO va UNDP xalqaro tashkilotlari tomonidan chop etilgan hisobotlar, shuningdek, milliy yangilik portallari – Gazeta.uz, Kun.uz va ilmiy maqolalar maʼlumotlariga asoslanib SWOT tahlili tuzib chiqildi.

Kuchli tomonlari : Oʻzbekistonning geografik jihatdan turli xilligi ekoturizm uchun ajoyib sharoit yaratadi. Choʻl va oʻrmon hududlari, togʻli hududlar, shuningdek, noyob flora va fauna turlariga boy tabiat zaxiralari mavjud. Qizilqum choʻllari va Tyan-Shan togʻ tizmalarining kengayish hududi kabi joylar tabiat ishqibozlari uchun noyob tajriba boʻlib xizmat qiladi.

Oʻzbekistondagi togʻ, daryo va choʻl hududlari ekologik barqaror turizmni rivojlantirish uchun ajoyib imkoniyatlar yaratadi. Bunday joylarda ekologik barqaror boʻlgan faoliyatlarni rivojlantirish, masalan, piyoda yurish, togʻ changʻisida uchish, hamda daryolarda rafting kabi faoliyatlarni ommalashtirish mumkin.

Oʻzbek xalqining mehmondoʻstligi va anʻanaviy oʻzbek qadriyatlariga boʻlgan hurmati turistlar uchun katta qiziqish uygʻotadi. Mahalliy aholining qishloq turizmi orqali ekoturizmga integratsiyalashuvi sayyohlar uchun qishloq hayotini va mahalliy madaniyatni yaqindan bilish imkoniyatini yaratadi.

¹ Toshkent sh. 2024-yil 12-yanvar, PQ-21-son

O'zbekistonning iliq va quyoshli iqlimi yil davomida ekoturizm uchun qulay sharoit yaratadi. Qishda iliq tog' hududlari yoki cho'l hududlarida sayohatlar tashkil etilishi mumkin. Bundan tashqari, quyosh energiyasidan foydalanish imkoniyatlari ekologik turizmni yanada jozibali qiladi.

O'zbekistonda ekologik himoya ostidagi bir nechta milliy bog'lar va qo'riqxonalar mavjud. Masalan, Zomin va Chatkal milliy bog'lari, shuningdek, Buxoro yaqinidagi Jayron qo'riqxonasi ekologik turizm uchun ideal joylar hisoblanadi. Bu bog'lar noyob o'simlik va hayvonot dunyosi, toza havo va go'zal manzaralari bilan mashhur bo'lib, sayyohlarni jalb etish uchun juda qulay imkoniyatlarga ega.

O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida joylashganligi sababli, O'zbekiston boshqa qo'shni davlatlardan, masalan, Qozog'iston va Qirg'izistondan ham sayyohlarni jalb qilish imkoniyatiga ega. Bu mamlakatlar bilan hamkorlik orqali qo'shma ekoturizm paketlari yaratilishi mumkin.

Zaif tomonlari: Ekoturizm uchun zarur bo'lgan infratuzilma, jumladan, yo'llar, transport, mehmonxonalar va boshqa xizmatlar yetarli darajada rivojlanmagan. Bu sayyohlar uchun qulaylik yaratmaydi va sayohatlarni qiyinlashtiradi. Ko'plab tabiiy joylarga olib boruvchi yo'llar va xizmatlar, ayniqsa qishloq joylarda, ko'pincha kam ta'minlangan.

Ekoturizm sohasida malakali mutaxassislar va gidlarning yetishmasligi ham sayyohlar uchun sifatli xizmat ko'rsatishni qiyinlashtiradi. O'zbekiston ekoturizmga ixtisoslashgan ta'lim muassasalari va treninglar juda kam, bu esa mahalliy kadrlar malakasini oshirishga to'sqinlik qiladi.

O'zbekistonning ekoturizm imkoniyatlarini xorijda yetarlicha reklama qilish zarurati mavjud. Bu sohada raqobatbardosh marketing strategiyalarining yo'qligi xalqaro sayyohlarni jalb qilishni qiyinlashtiradi.

Ekoturizm loyihalarida mahalliy aholi ishtiroki kam bo'lishi va ularning manfaatlarini hisobga olmaslik masalalari mavjud. Mahalliy jamoalar ekoturizmning barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, lekin ko'pincha ularning fikri e'tiborga olinmaydi.

O'zbekiston iqlim o'zgarishi ta'sirida bo'lib, bu ekoturizm faoliyatlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Suv resurslarining kamayishi, tabiiy muhitning o'zgarishi va iqlim sharoitlarining keskin o'zgarishi sayyohlik mavsumlariga ta'sir qiladi.

Ekoturizmga bag'ishlangan ekologik bilimlar va atrof-muhitga bo'lgan hurmat darajasi ba'zan past bo'ladi. Bu sayohat vaqtida tabiatga zarar yetkazish yoki ekologik jihatdan zararli harakatlarga olib kelishi mumkin.

Imkoniyatlar: O'zbekistonning yosh avlodi orasida ekologik muammolarga qiziqishning ortishi ekoturizmni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Yoshlarning ekologik bilimlarini oshirish va ularni ekoturizmga jalb qilish orqali mamlakatda barqaror turizm madaniyatini shakllantirish mumkin.

Xalqaro maqomdagi tashkilot va muassasalarning ma'lumotiga ko'ra, ko'pgina turizm turlari yiliga o'rtacha 5 foizga ortib borayotgan bo'lsa, ekoturizm yiliga o'rtacha 20-30 foizga ko'payib bormoqda. Ko'pgina mutaxassis va tadqiqotchilarning ilmiy tajriba va xulosalari shuni ko'rsatmoqdaki, ekoturizm turizmning yangi va yosh yo'nalishi bo'lishiga qaramasdan, ommalashuvi boshqa turistik yo'nalishlarga nisbatan 2-3 barobar jadal

kechmoqda²

O'zbekistonning ekoturizm sohasida qo'shma loyihalar va hamkorliklar o'rnatishi mumkin. Mahalliy va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik, masalan, ekologik rivojlantirish dasturlari va grantlar orqali moliyalashtirish, yangi imkoniyatlarni ochadi.

Ekologik - iqtisodiy rayonlashtirish mamlakatda tabiiy ekologik imkoniyatni har tomonlama hisobga olgan holda mamlakat iqtisodiyotini hududiy rivojlanishini takomillashtirishga va mintaqalarning tabiiy resurs imkoniyatidan unumli foydalanishni hududiy boshqarishni tashkil etishga xizmat qiladi. Mintaqalarning ma'lum mahsulotlarni ishlab chiqarishga ixtisoslashishi bilan uzviy bog'liq bo'lib, ijtimoiy mehnat unumdorligini oshirish, ishlab chiqarish kuchlarini samarali joylashtirishning muhim omilidir³

Qishloq hududlaridagi ekoturizmni rivojlantirish orqali mahalliy aholini qo'llab-quvvatlash va qishloq hayotini yuksaltirish mumkin. Qishloq turizmi, an'anaviy hunarmandchiligi, tarixi va madaniyatini namoyish etish sayyohlarni jalb etadi va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantiradi.

Xorijiy mutaxassislar O'zbekiston Respublikasini uning nodir tabiiy resurslari va tarixiy-madaniy merosi tufayli turistik jihatdan istiqboli porloq malakatlar jumlasiga kiritadilar. Turistik sohaga rahbarlikni amalga oshirish uchun O'zbekiston Respublikasi «O'zbekturizm» kompaniyasi tuzilgan bo'lib, u davlat manfaatlari va xalqaro amaliyot me'yorlarini hisobga olgan holda turizm faoliyatini muvofiqlashtirib turadi.⁴

Ekoturizm sohasida tabiiy resurslarni barqaror boshqarish va ulardan foydalanish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqish imkoniyati mavjud. Ekologik toza texnologiyalarni tatbiq etish orqali resurslardan samarali foydalanish va ekologik muhofazani ta'minlash mumkin.

O'zbekistonning ekoturizm potentsialini ko'rsatish uchun yangi marketing strategiyalarini ishlab chiqish mumkin. Digital marketing, ijtimoiy tarmoqlar va sayohat blogerlari bilan hamkorlik orqali xalqaro miqyosda tanitishni oshirish mumkin.

O'zbekistonning boy madaniy merosi va an'analarini ekoturizm dasturlariga kiritish sayyohlar uchun qo'shimcha qiziqish uyg'otadi. Mahalliy madaniyatni namoyish etish, an'anaviy taomlar va urf-odatlarini tanitish orqali ekoturizmni rivojlantirish mumkin.

Tahdidlar: Iqlim o'zgarishi O'zbekistonning tabiiy muhitini salbiy ta'sirga olib kelishi mumkin. Suv resurslarining kamayishi, haroratning oshishi va qishloq xo'jaligiga bo'lgan ta'sir ekoturizm faoliyatlariga to'siq bo'lishi mumkin.

O'zbekiston geografik jihatdan tabiiy ofatlarga, masalan, zilzilalar, sel va qum toshqinlariga duch kelishi mumkin. Bu hodisalar ekoturizm joylarida infrastrukturani shikastlantirishi va sayyohlar xavfsizligini ta'minlashni qiyinlashtirishi mumkin.

Tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish, erning degradatsiyasi va suv ifloslanishi kabi ekologik muammolar ekoturizmga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu holatlar tabiiy muhitni yo'qotishga olib kelishi va sayyohlar uchun qiziqishning pasayishiga sabab bo'lishi mumkin.

O'zbekiston o'zining ekoturizm salohiyatini rivojlantirishda boshqa mamlakatlar bilan

² <https://kun.uz/news/2017/03/08/uzbekistonda-ekoturizmni-rivojlantirish-imkoniyatlari-kandaj>

³ (O.H.Hamidov, A.N.Norchayev) „Ekoturizm“ (37-bet)

⁴ (Z.Q.Fozilova, O.Xamroqulov) „O'zbekistonda ekoturizm marshrutlarini rivojlantirish tamoyillari“ maqolasi.

O'mil

Ta'sir

raqobatga duch keladi. Qo'shni mamlakatlar ham ekoturizmga investitsiya kiritib, o'z joylarini reklama qilmoqda. Bu O'zbekistonning xalqaro bozor va sayyohlarni jalb qilishdagi imkoniyatlarini cheklashi mumkin.

Ekoturizm loyihalari mahalliy aholi bilan kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Agar mahalliy jamoalar loyihalarga o'z manfaatlarini va ehtiyojlari inobatga olinmagan holda kirishilsa, bu qarshiliklarni kuchaytirishi va ekoturizmning barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Global iqtisodiy vaziyatning beqarorligi, iqtisodiy inqirozlar va boshqa tashqi omillar turizm sohasiga investitsiyalarning kamayishiga olib kelishi mumkin. Bu esa ekoturizm loyihalarini amalga oshirishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Natijalar: Quyidagi omillar O'zbekiston ekoturizmini rivojlantirishga o'z hissasini qo'shdi va qo'shishda davom etmoqda. Ekoturizm nafaqat mahalliy iqtisodiyotning o'sishiga, balki ekologik barqarorlik va madaniy merosni saqlashga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu omillar orqali mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash, ish o'rinlarini yaratish, tabiiy resurslardan samarali foydalanish va mahalliy madaniyatni rivojlantirish mumkin.

Yuqorida O'zbekiston ekoturizmi orqali erishilgan natijalarni va ularning ta'sirini ko'rsatadigan jadval keltirilgan.

Ekoturizmning iqtisodiy ta'siri	Mahalliy iqtisodiyotga qo'shilgan qiymat va daromadlar oshadi, ish o'rinlari yaratiladi.
Tabiat va ekologiya muhofazasi	Tabiiy muhitning saqlanishi va muhofaza qilinishi, biodiversitetning oshishi.
Mahalliy madaniyatning rivojlanishi	Mahalliy an'analar va madaniyatni saqlash va rivojlantirish, sayyohlar bilan muloqot.
Ijtimoiy rivojlanish	Mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida rivojlanish uchun mablag'lar ajratilishi.
Qishloq va shahar o'rtasidagi aloqalar	Shahar va qishloq o'rtasidagi aloqalar kuchayadi, sayohat qilish imkoniyatlari oshadi.
Iqlim o'zgarishiga tayyorgarlik	Yashil texnologiyalar va barqaror amaliyotlar orqali tabiiy resurslardan samarali foydalanish.
Raqobatbardosh turizm brendi	O'zbekiston ekoturizm sohasida mustahkam pozitsiyaga ega bo'lishi, xalqaro sayyohlarni jalb etish
Qulayliklar	Infratuzilma, transport, mehmonxonalar va boshqa xizmatlarning mavjudligi va sifati
Narx	Mahsulotlar va xizmatlar narxlari, ular sayyohlar uchun qanchalik qoniqarli va raqobatbardoshligi.

Xulosa va takliflar: O'zbekiston ekoturizmi, mamlakat iqtisodiyotining barqaror va uzoq muddatli rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. O'zbekistonning betakror tabiati, boy madaniy merosi va tarixiy yodgorliklari sayyohlar uchun noyob imkoniyatlarni taqdim etadi. Ekoturizmning kuchli rivojlanishi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki mahalliy jamoalar uchun ijtimoiy va ekologik foydalarni ham olib keladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ekoturizm mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, yangi ish o'rinlarini yaratadi va jamoalarning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi. Mahalliy an'ana va madaniyatni saqlab qolish, tabiatni muhofaza qilish va mahalliy resurslardan samarali foydalanish ekoturizmning asosiy yo'nalishlaridan biridir. Biroq, ushbu sohaning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun bir qator muhim takliflarni amalga oshirish zarur.

Mahalliy jamoalar bilan yaqindan hamkorlik o'rnatish: Ekoturizm loyihalarini amalga oshirishda mahalliy aholi ishtirokini ta'minlash, ularning ehtiyojlari va manfaatlarini inobatga olish juda muhimdir. Jamoalarni ekoturizm jarayonlarida faol ishtirok etishlari uchun qo'llab-quvvatlash, ularni ma'lumot bilan ta'minlash va tadbirlarda ishtirok etishlariga imkon yaratish zarur.

Ta'lim va malaka oshirish dasturlari: Ekoturizm sohasida yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash, shuningdek, mahalliy jamoalar uchun turizm sohasida treninglar o'tkazish muhim ahamiyatga ega. Bu, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va sayyohlarning

qoniqishini ta'minlashda yordam beradi.

Infratuzilmani modernizatsiya qilish: Ekoturizmni rivojlantirish uchun zarur infratuzilmani, jumladan, transport, mehmonxonalar va boshqa xizmatlarni yaxshilash, sayyohlar uchun qulay muhit yaratishga yordam beradi. Zamonaviy va sifatli xizmat ko'rsatish sayyohlarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi.

Ekologik ta'sirni baholash va kamaytirish: Ekoturizm faoliyatlarining ekologik ta'sirini nazorat qilish, tabiiy muhit va biodiversitetni saqlashga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Tabiatni muhofaza qilishga qaratilgan dasturlar va strategiyalar ishlab chiqilishi, barqaror turizm amaliyotlarini qo'llab-quvvatlash juda muhimdir.

Brendni rivojlantirish va xalqaro darajada tanitish: O'zbekiston ekoturizmini xalqaro darajada tanitish uchun samarali marketing strategiyalarini ishlab chiqish, sayyohlar diqqatini jalb etishga va mamlakatimizni raqobatbardosh brend sifatida ko'rsatishga yordam beradi. Turizm sohasida ishtirok etuvchi barcha tomonlar — davlat, mahalliy aholi va bizneslar — birgalikda harakat qilishi kerak.

Ushbu takliflar O'zbekiston ekoturizmining muvaffaqiyatli rivojlanishini ta'minlaydi va mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ekoturizm sohasida olib boriladigan ishlar nafaqat sayyohlarni jalb qilish, balki atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish uchun ham muhimdir. Mamlakatimizning qiyofasini o'zgartirish va ekoturizmni rivojlantirish uchun birgalikda harakat qilishimiz zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://kun.uz/news/2017/03/08/uzbekistonda-ekoturizmni-rivojlantirish-imkonatlari-kandaj>
2. (O.H.Hamidov , A.N.Norchayev) „Ekoturizm” (37-bet)
3. (Z.Q.Fozilova, O.Xamroqulov) „O'zbekistonda ekoturizm marshrutlarini rivojlantirish tamoyillari” maqolasi.
4. Toshkent sh. 2024-yil 12-yanvar, PQ-21-son